

Татарстан Республикасы Актаныш муниципаль районы
Муниципаль бюджет белем бирү учрежденияесе
“Киров урта гомуми белем бирү мәктәбе”

Эльмира Шәрифуллинаның «Алтын балык» әсәрендә кутәрелгән экологик проблемалар

Башкардылар: 2 нче класс укучылары Ганиев
Нурислам, Гәлимәрданова Зилә, Сәгбетдинова
Розанна.

Житәкче: башлангыч класс укытучысы
Гиздуллина Альмира Фауадисовна.

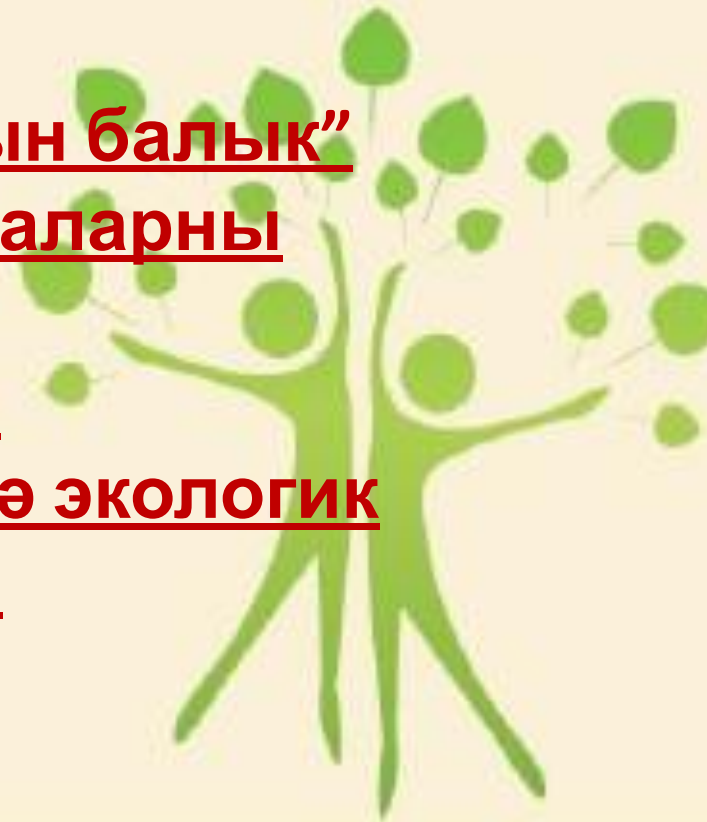
Максат: Э. Шәрифуллинаның “Алтын балык” әсәрендәге экологик проблемаларны ачыклау.

Бурычлар:

1. Кешенең табигатькә уңай һәм тискәре йогынтысын өйрәнү.

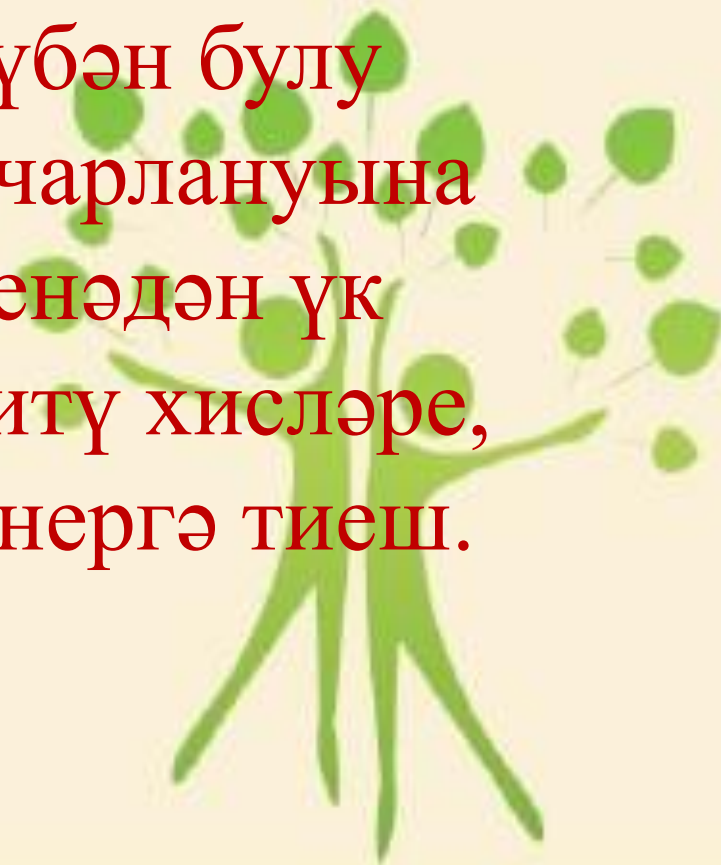
2. Э. Шәрифуллинаның “Алтын балык” әсәрендәге экологик проблемаларны ачыклау.

3. Татар язучылары һәм татар шагыйрьләренең әсәрләрендә экологик проблемаларның чагылышы.

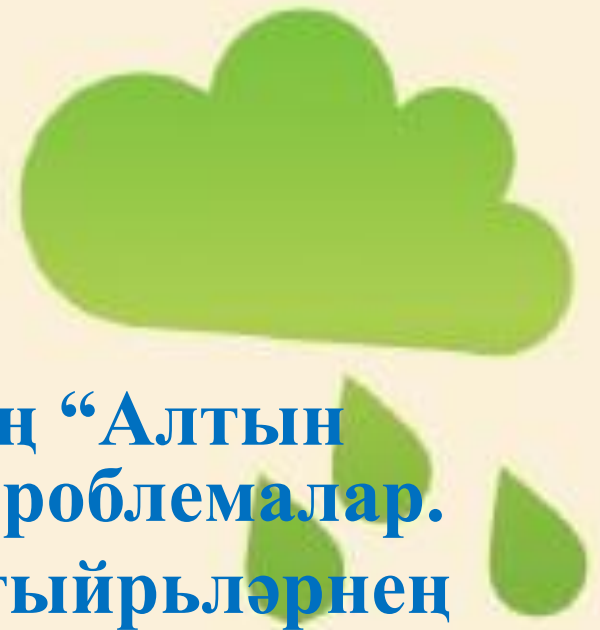

Теманың актуальлеге:

Халыкның табигаткә жавапсыз каравы, жирле халыкның экологик белеме һәм культурасы түбән булу экологиянең көннән-көн начарлануына китерә. Шуңа күрә кечкенәдән үк табигатне ярату, ихтирам итү хисләре, аңа сакчыл караш тәрбияләнергә тиеш.

Эчтәлек.

I. Экология һәм без.

II. Эльмира Шәрифуллинаның “Алтын балык” әсәрендә экологик проблемалар.

III. Татар язучылары һәм шагыйрьләреннә әсәрләрендә экологик проблемаларның чагылышы.

IV. Кулланылган әдәбият.

I. Экология һәм без.

Нәрсә соң ул экология?

Экология – ул тирә-як мохит белән организмның мөнәсәбәтен өйрәнүче фән. Һава һәм суның пычрануы, туфракның таркалуы, урманнарның бетүе, үсемлекләр һәм хайваннарның күп төрләрә юкка чыгуы ЭКОЛОГИК проблемаларны барлыкка китерә.

Табигатькә дөрөс караш буыннан-буынга тапшырыла

Элек-электән үк авылда яшәүче һәр кеше укый-яза белмәгән очракта да, табигать телен яхшы аңлаган, күзәтүләр нигезендә табигать серләрен ачыклай алган. Бу белемнәр атадан балага, бер буыннан икенче буынга мирас итеп калдырылган.

Халкыбыз борынгыдан табигать белән нинди генә мөнәсәбәткә керсә дә, аңа зыян китермәү, аны саклау, алдагы буыннарда да калуын теләп эш иткән.

Әби-бабаларыбыз табигатьне ничек саклаган соң? Без әби-бабаларыбыз янына барып алардан мәкальләр, табышмаклар, сынамышлар, әйтемләр өйрәндөк.

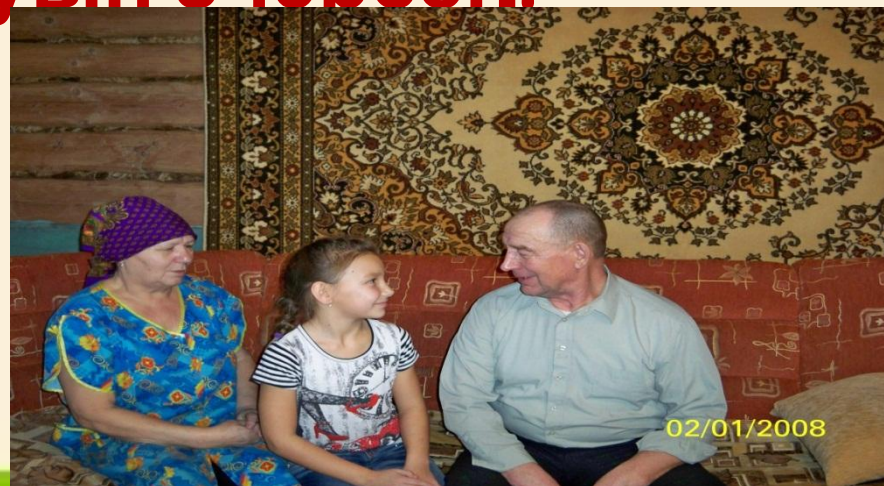
Никадэрле акыллы һәм мәгънәле сузләр!!!

Суга сусаган - чишмә әрчегән.

Агач утырткан - ага булган.

**Кул пычранса, су белән юарсың, су
пычранса ни белән юарсың.**

Коега төкермә суын эчәрсен.

Халкыбыз әйтемнәре

Әби-бабаларыбыз төрле табынулар, ырымнар ярдәмендә кешеләрнең табигатытә үз-үзләрен тоту кагыйдәләрен эшләгән. Мәсәлән, мондый әйтем бар: "**Кош оясын туздырсаң, башың авыртыр**". Кем инде үз башының авыртуын теләсен. Бала-чагалар, күктә очучы кошларны күреп, саний башлылар. Монда да әби-бабаларыбыз кисәтә: "**Кыр казларың санасаң, алар аерылып кала**". Кыр казларының аерылып адашып йөрүе кызгану хисе уята, шунда ук санаудан туктыйсың.

Халкыбыз суны ятып эчүдән дә тыйган. "**Суга ятып эчмә, эчеңә елан керер**". Абау, каты куркыта! Шундый кисәтүдән соң кайсы малайның инештән ятып су эчәргә батырлыгы җитәр дә, кайсы малай су эчәргә дип чишмәгә куелган савытны алып ташлар? : "**Ташландык дип, коега төкермә**". Максат – сулыкларның чисталыгына ирешү, әдәпсезлектән тыю. Ә кисәтүне күрегез. Кырт кисә.

II. Эльмира Шәрифуллинаның “Алтын балык” эсәрендә экологик проблемалар.

Без Эльмира Шәрифуллинаның “Алтын балык” эсәрен бик яратып укыдык. Эсәрдә Сәйдәш исемле малайның әтисенә ияреп балык тотарга баруы сурәтләнә. Әтисе улына элек матур балыкларның күп булуы турында сөйли. Ә хәзер сулыкларның пычрануы аркасында кайбер нәзберек, затлы балыкларның юкка чыгуын әйтә. Сәйдәшнәң бик тә алтын балык тотасы килә, шуңа күрә ул алтын балык эләкмәс дип борчыла. Ә әтисе аны: “Син зур үскәч, күп итеп чәчәк, тагын да зуррак үскәч, күп итеп агач утыртсаң, ә инде олы абыйлар елга-күлләргә агулы калдык-постык әйберләр, чүп-чар ташламаса, бәлки, алтын балыклар да терелер.”- дип юата.

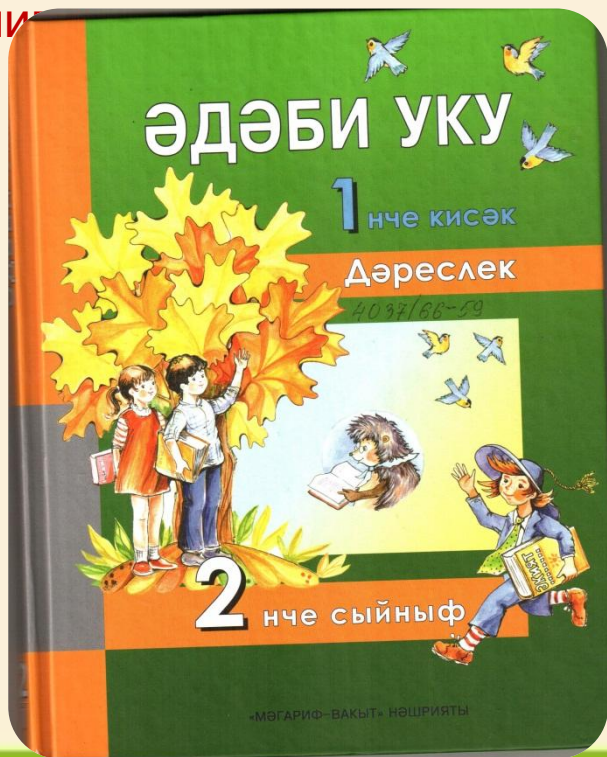
Эсәрдән күренгәнчә, жир йөзеннән чәчәкләрнең, агачларның юкка чыгуы, сулыкларның пычрануына кеше сәбәпче. Шуңа күрә дә, әби-бабайлар һәм әти-әни балаларга кечкенәдән үк табигатьне сакларга кирәклеге аңлатырга тиеш.

III. Татар язучылары һәм шагыйрьләрнең әсәрләрендә экологик проблемаларның чагылышы.

Язучылар, шагыйрьләр экологик проблемаларны, табигатькә сакчыл караш тәрбияләүне үз әсәрләрендә яктырталар. Бу проектны эшләгәндә без бу теманы күтәргән шигырьләр, хикәяләр укыдык.

Гарәфи Хәсәновның “Аккош” хикәясе, Зыя Мансурның “Кырмыска һәм малай” шигыре, Гөлназ Вәлиеваның “Су әкиятә”, Резеда Вәлиеваның “Ак каен” шигыре

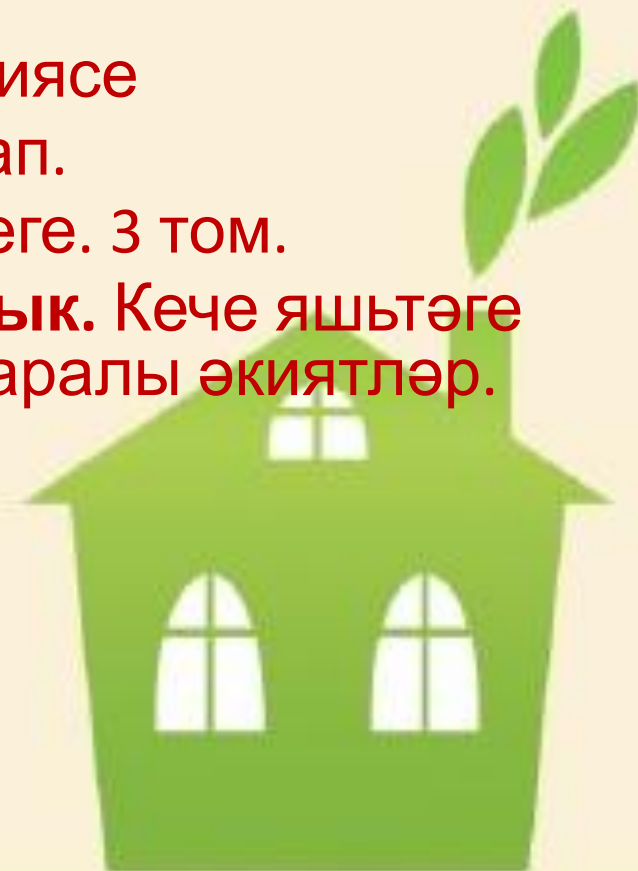

Укучылар эзлэнүдә

IV. Кулланылган әдәбият

1. Алексеева Нәзирә чыгышы. “Башлангыч сыйныфларда экологик тәрбия бирү.” 2011 нче ел.
2. Әдәби уку дәреслеге 1 кисәк.
3. Әдәби уку дәреслек-хрестоматиясе
4. Балачак энциклопедиясе. 2 китап.
5. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге. 3 том.
6. Шәрифуллина Э.М. **Алтын балык**. Кече яшьтәге балалар өчен язылган шаян, мажаралы әкиятләр. Нәшрият: Мәгариф, 2004 ел.

Игътибарыгыз өчен зур рәхмәт!

Куанып хозурда йөргәндә
Карурман куенына кергәндә,
Беркемнең каргышын алма син,
Күбәләк тә елап калмасын...
Сак бул син, сабыем, сак бул син,
Саклый күр табигать баласын.
Онытма, туган жир бер генә,
Кадерләрен аның бел генә...
Дәвала аның һәр ярасын,
Син бит соң ,табигать баласы!

(Р. Вәлиева)

